

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-30>

УДК 330.341.1

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

ENSURING INNOVATION ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Лазоренко Лариса Віталіївна
доктор економічних наук, доцент,
Державний університет телекомунікацій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8505-1768>

Lazorenko Larisa
State University of Telecommunications

У статті розкрито суть та різні тлумачення поняття «інновацій». Під інновацією розуміється кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, введеного на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, який використовується в практичній діяльності або у новому підході до соціальних послуг. Наведено класифікацію видів інновацій. Визначено умови для впровадження інновацій в діяльність того чи іншого підприємства. Розкрито особливості та роль людських ресурсів в процесі здійснення інноваційної діяльності підприємством. Другою обов'язковою умовою реалізації інноваційної діяльності є наявність коштів. В сучасних умовах більшість підприємств здійснює інноваційну діяльність за рахунок власних коштів. Здійснено аналіз фінансування інноваційної діяльності підприємств та визначено галузі, в яких підприємства впроваджують найбільше інновацій та запропоновано інноваційну стратегію діяльності промислових підприємств. Запропоновано напрями ефективного забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інновація, промислове підприємство, фінансові кошти, людські ресурси, технологія, ефективність.

В статье раскрывается суть и различные толкования понятия «инновации». Инновация означает конечный результат инновационной деятельности, которая получила реализацию в виде нового или усовершенствованного продукта, представленного на рынке, нового или усовершенствованного технологического процесса, который используется в практической деятельности или в новом подходе к социальным услугам. Дана классификация видов нововведений. Определены условия внедрения инноваций в деятельность конкретного предприятия. Определены особенности и роль человеческих ресурсов в процессе инновационной деятельности предприятия. Вторым условием осуществления инновационной деятельности является наличие финансовых средств. В современных условиях большинство предприятий проводят инновационную деятельность за счет собственных финансовых средств. Проведен анализ финансирования инновационной деятельности предприятий и определены отрасли, в которых предприятия реализуют наибольшее количество инноваций и предложено инновационную стратегию деятельности промышленных предприятий. Предложены направления эффективной поддержки инновационной деятельности промышленных предприятий.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновации, промышленное предприятие, финансовые средства, человеческие ресурсы, технологии, эффективность.

The article reveals the essence and different interpretations of the concept of "innovation". The innovation means the end result of innovative activities, which received the implementation in the form of a new or improved product, introduced in the market, a new or improved technological process, which is used in practical activities or in a new approach to social services. The classification of types of innovations is given. The conditions for the introduction of innovations in the activities of a particular enterprise are defined, including: the availability of appropriately trained human resources; availability of financial funds for innovations; the presence of the technical and technological component. Revealed the peculiarities and role of human resources in the process of innovative activity by the enterprise. Regarding the specific features of the human resource management system, it is possible to distinguish the following: to build a concept and model, to develop a strategy and policy of human resources management, as well as to take into account various factors influencing this process. Also, the human resource management system, as well as the management system in general, involves setting certain goals and developing mechanisms for con-

trolling their implementation. The second prerequisite for the implementation of innovative activities is the availability of financial funds. In the modern conditions, most enterprises carry out innovative activities at the expense of their own financial funds. The analysis of financing of innovation activity of enterprises was carried out and the sectors in which enterprises implement the most innovations were identified. The directions of effective support of innovative activity of industrial enterprises are proposed: building a model of state support for innovative activities of industrial enterprises; reducing economic risks that hamper investments in Ukraine as a whole, and in the industrial sector, in particular; providing enterprises with qualified personnel who are able to master modern technologies and methods of fulfillment of the tasks; increasing social guarantees for employees involved in the implementation of innovation activities; development of a strategy for innovative development of industrial enterprises.

Keywords: innovation activity, innovation, industrial enterprise, financial means, human resources, technology, efficiency.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економіки вимагає від підприємств підвищення ефективності та конкурентоспроможності продукції на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання та управління. Визначення умов і напрямів забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств є головною умовою їх успішного функціонування. Інноваційна діяльність є обов'язковою умовою функціонування промислового підприємства задля виробництва і просування на ринок високоякісної продукції, яка сприятиме підвищенню його прибутковості. Без інноваційних перетворень підприємства не зможуть ефективно розвиватися та бути конкурентоспроможними

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основні напрями та особливості їх формування для забезпечення інноваційної діяльності підприємства розглянуто в працях таких учених, як: Ю. Бажал, П. Дракер, О. Ляпко, Н. Сиротинська, Б. Твісс, Й. Шумпетер та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні важливо визначити необхідність розробки напрямів розвитку інноваційної діяльності підприємства з метою забезпечення його ефективного функціонування.

Формування цілей статті. Метою статті є обґрунтування основних напрямів забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств з врахуванням їх можливостей та вимог сьогодення.

Виклад основного матеріалу. У відповідності з міжнародними стандартами, під інновацією розуміється кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, який використовується в практичній діяльності або у новому підході до соціальних послуг.

Й. Шумпетер розглядав інновацію як нову науково-організаційну комбінацію виробничих чинників, створену підприємницьким духом; втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу; нову функцію виробництва, що означає іншу якість засобів виробництва, яка досягається не шляхом дрібного поліпшення старого устаткування чи наявної організаційної схеми, а через введення нових засобів виробництва чи систем його організації [1, с. 162].

Інші автори виділяють такі трактування поняття «інновація»:

– етимологічне – П. Друкер: інновація – мистецтво надання ресурсам нових можливостей для створення цінностей [2, с. 41];

– комерційне: Б. Твісс ототожнював нововведення з інновацією: нововведення – застосування, тобто процес, у якому дослідження або ідея набувають економічного змісту; науково-технічні інновації – це матеріалізація нових ідей і знань, відкриттів, винаходів і науково-технічних розробок у процесі виробництва з метою їх комерційної реалізації для задоволення відповідних потреб споживачів на ринку [3, с. 118];

– функціональне: інновація – це також зміна в процесах (старі товари виготовляються новими способами). Ю. Бажал вважає, що інновація як економічна категорія – нова функція виробництва; це зміна технології виробництва; стрибок від старої виробничої функції до нової [4, с. 98];

– статичне: інновація – це кінцевий результат інноваційної діяльності, що знайшов втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг [5, с. 73];

– процесне – О. Лапко: інновація це інноваційний процес, інціювання, отже, інновація – комплексний процес, котрий включає в себе створення, розробку, доведення до комерційного

використання і розповсюдження нового технологічного або якогось іншого рішення (новації), що задовольняє певну потребу [6, с. 164].

Щодо діяльності промислових підприємств, то для них найбільше підходить функціональне, статичне та процесне визначення інновацій, тобто це зміна технології діяльності, яка потрібна для виробництва нової високоякісної продукції, покращення конкурентних переваг та розширення своїх можливостей.

Кожне підприємство, що прагне вижити в умовах жорсткої конкуренції, повинно постійно шукати шляхи удосконалення своєї діяльності. Більшість з них усвідомлюють значущість інноваційного процесу і стають на шлях запровадження інновацій, які перестають бути разовими, перетворюючись на безперервний процес, що забезпечує підприємству більш вигідну позицію в довгостроковій перспективі.

Для впровадження інновацій в діяльність того чи іншого підприємства необхідно дотримання наступних умов:

1. Наявність відповідно підготовлених людських ресурсів.
2. Наявність фінансових коштів для впровадження інновацій.
3. Наявність технічної і технологічної складової.

Недотримання будь-якої з вище зазначених умов не сприятиме ефективному впровадженню інновацій та отриманню бажаного результату.

Одну з найважливіших ролей в інноваційній діяльності підприємства відіграє персонал, тому що саме завдяки висококваліфікованим кадрам стає можливим впровадження різних нововведень. Для цього доцільно значну вагу приділяти людським ресурсам підприємства, вкладаючи кошти в навчання відповідно до вимог сьогодення.

Система управління людськими ресурсами є відносно автономною і специфічною підсистемою загальної системи управління організацією; сукупністю взаємопов'язаних процесів управління людською діяльністю; виконавською діяльністю різних суб'єктів, які впливають на процес праці і персонал підприємства; сукупність методів впливу на поведінку людини в процесі трудової діяльності, а також сам процес взаємодії суб'єкта та об'єкта управління. Здійснюючи розробку і впровадження змін системи управління людськими ресурсами, необхідно оцінити їх своєчасність, можливість і результативність, зробити все необхідне, щоб опір персоналу був

якомога меншим, а ефективність інновації як можна більшою.

Стосовно специфічних рис системи управління людськими ресурсами, то можна виділити такі: необхідність побудови концепції та моделі, формування стратегії і політики управління людськими ресурсами, а також врахування різних чинників, що впливають на цей процес. Також система управління людськими ресурсами, як і система управління взагалі, передбачає постановку певних цілей і розробку механізмів контролю їх виконання.

Другою обов'язковою умовою реалізації інноваційної діяльності є наявність коштів. В сучасних умовах більшість підприємств здійснює інноваційну діяльність за рахунок власних коштів.

У порівнянні з 2018 р. в 2019 році обсяг фінансування інноваційної діяльності зріс 2040,8 млн грн (рис. 1) [7].

Основним джерелом фінансування інновацій у 2019 р. залишаються власні кошти підприємств – 12474,9 млн грн, тобто 87,7% загального обсягу фінансування інновації. Кошти державного бюджету отримали 6 підприємств, загальний обсяг яких становив 556,5 млн грн.; кошти іноземних інвесторів отримали 3 підприємства в обсязі 42,5 млн грн.

У 2019 р. на інновації підприємства витратили 14220,90 млн грн, у т. ч. на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 10185,11 млн грн, на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки 2918,85 млн грн, на придбання нових технологій – 37,49 млн грн та на інші роботи, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій – 1079,45 млн грн [7].

За видами економічної діяльності найбільше коштів на інноваційну діяльність витрачали підприємства харчової промисловості – 2869,78 млн грн, металургійної промисловості – 1507,95 млн грн, фармацевтичної промисловості – 1449,19 млн грн [7].

У 2019 році відбулося зростання кількості промислових підприємств, що провадили інноваційну діяльність на 0,6%.

У 2019 р. 782 підприємства здійснювали інноваційну діяльність у промисловості. При цьому частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації у загальній кількості промислових підприємств становила 13,8% [7].

За видами економічної діяльності найбільші частки інноваційно активних підприємств припадає на харчову промисловість – 16,8% та машинобудівництво – 10,2% (рис. 2) [7].

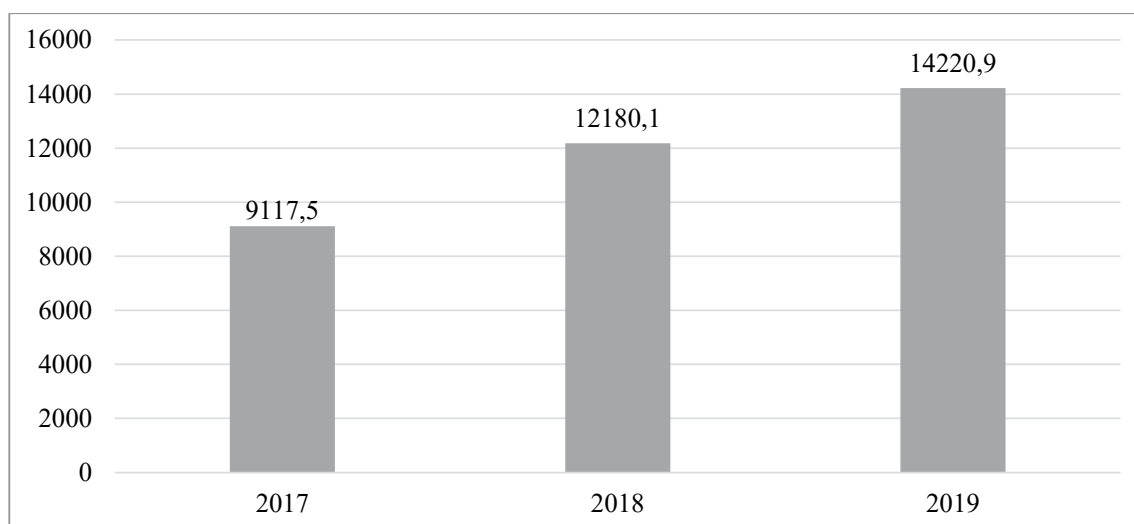

Рис. 1. Динаміка обсягу фінансування інноваційної діяльності за 2017–2019 рр., млн грн

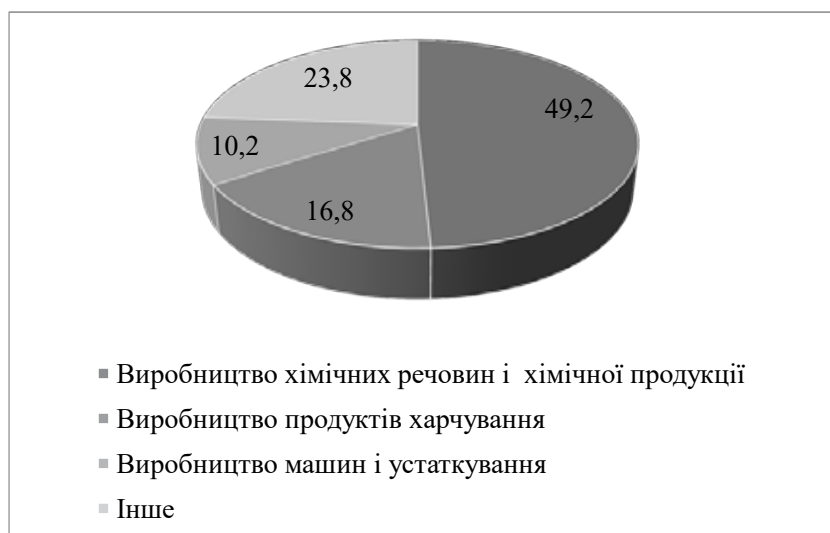

Рис. 2. Структура інноваційно активних промислових підприємств за видами економічної діяльності у 2019 році, %

Таким чином, у 2019 р. в Україні зросла кількість інноваційно активних підприємств, але їхня частка у загальній кількості промислових підприємств знизилась порівняно з 2018 р. Більшість інноваційно активних підприємств витрачали кошти на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. Загальний обсяг витрат підприємств на інновації зріс на 14,4% порівняно з 2018 р. [7].

Для ефективного розвитку промислових підприємств побудовано інноваційну стратегію їх діяльності (рис. 3).

Оскільки підприємства реалізують інноваційну діяльність в основному за рахунок власних коштів, тому першочерговим їх завданням є максимізація прибутку, яку можна досягти

через скорочення витрат, зниження собівартості продукції за рахунок використання сучасного обладнання та висококваліфікованого персоналу.

Для залучення державних коштів підприємствам необхідно брати участь у відповідних державних програмах, які фінансують інноваційну діяльність підприємств відповідно до Стратегії інноваційного розвитку України на період до 2030 року.

З метою залучення коштів вітчизняних та іноземних інвесторів, в першу чергу, необхідно, щоб підприємство належало до одного з пріоритетних напрямів інвестування, а саме: харчова, хімічна промисловість та машинобудування.

Рис. 3. Складові інноваційної стратегії діяльності промислових підприємств України

Також, як і зазначалось раніше, важливою складовою інноваційної стратегії діяльності промислових підприємств є розвиток персоналу, оскільки саме висококваліфіковані працівники зможуть забезпечити впровадження інновацій в діяльність підприємства.

Висновки. Для ефективного розвитку промислових підприємств однією з основних умов є впровадження у свою діяльність інноваційної складової. Це дасть можливість не тільки знизити трудомісткість багатьох виробничих процесів, а й сприятиме досягненню ними стратегічних цілей. Тому для забезпечення ефективної інноваційної діяльності промислових підприємств необхідно:

– побудова моделі державної підтримки інноваційної діяльності промислових підприємств;

– зниження економічних ризиків, які гальмують надходження інвестицій в Україну в цілому, і в промисловий сектор, зокрема;

– забезпечення підприємств кваліфікованими кадрами, які здатні оволодіти сучасними технологіями та методами виконання поставлених завдань;

– підвищення соціальних гарантій для працівників, задіяних в реалізації інноваційної діяльності;

– розробка стратегії інноваційної діяльності промислових підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Москва : Прогрес, 1982. 455 с.
2. Drucker P. Beyond the information revolution. *The Atlantic Monthly*, 1999. Vol. 284. № 4. pp. 38–45.
3. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями. Москва : Экономика, 1989. 271 с.
4. Бажал Ю.М. Економічна теорія технологічних змін : [навч. посіб]. Київ : Заповіт, 1996. 240 с.
5. Proposed Standard Practice for Surveys of Research and Experimental. Development the Frascati Manual. OECD, 2002. 193 p.
6. Лапко О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання. Київ : Знання, 1999. 253 с.
7. Інноваційна діяльність References: в Україні у 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2020/08/za-2019-1-1.pdf> (дата звернення: 12.12.2020).

REFERENCES:

1. Shumpeter Y. (1992). *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya* [Theory of economical development]. Moscow: Progress. (in Russian)
2. Drucker P. (1999). Beyond the information revolution. *The Atlantic Monthly*, vol. 284, no. 4, pp. 38–45.

3. Twiss B. (1989). Upravlenie nauchno-tehnicheskimi novovvedeniyami [Management of Scientific and Technological Innovations]. Moscow: Economics. (in Russian)
4. Bazgal U.M. (1996). Ekonomichna teoriya tehnologichnyh zmin [Economic theory of technological changes]. Kyiv: Testament. (in Ukrainian)
5. Proposed Standard Practice for Surveys of Research and Experimental. Development the Frascati Manual. OECD, 2002. 193 p.
6. Lapko O. (1999). Inovaciina diyalnist v systemi derzhavnogo upravlinnya [Innovation activity in the system of state regulation]. Kyiv: Knowledge. (in Ukrainian)
7. Investyiciina diyalnist v Ukraini v 2019 [Innovative activity in Ukraine in 2019]. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2020/08/za-2019-1-1.pdf> (accessed: 12.12.2020).